

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ З НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

ІНСТИТУТ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ЦЗ

НАВЧАЛЬНИЙ ВІДДІЛ ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ТА АТЕСТАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ У СФЕРІ ЦЗ

ВИПУСКНА РОБОТА

на тему:

«ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОБ'ЄКТОВИХ
НАВЧАНЬ (ТРЕНУВАНЬ)»

Слухача групи №16-КПК/НМЦ «Короткострокове підвищення кваліфікації з питань цивільного захисту завідувачів (заступників завідувачів міських курсів, завідувачів навчально-консультаційних пунктів, начальників циклів практичної підготовки, майстрів виробничого навчання» з 08.04.2019 по 19.04.2019

ЮРЕВИЧА МИКОЛИ ПАВЛОВИЧА

_____

підпис слухача

Керівник роботи:

До захисту:

ЗМІСТ

Вступ стор.3-4.

1. Загальні положення про спеціальні об'єктові навчання і тренування (СОН(Т)) з питань цивільного захисту стор.4-6.

2. Спеціальні об'єктові навчання стор. 6-7.

3. Спеціальні об'єктові тренування стор.7-9.

4. Підготовка спеціального об'єктового навчання СГ стор.9-12.

5. Підготовка посадових осіб, формувань, робітників до спеціального об'єктового навчання стор.12-13.

6.Порядок проведення спеціального об'єктового навчання стор.14-17.

7.Оцінка дій керівного складу, штабу керівництва, формувань та працюючого персоналу який залучався на навчання стор.17-18.

8. Підведення підсумків та оцінка спеціального об'єктового навчання (об'єктового тренування) з питань ЦЗ стор.18-22.

8.1 Підведення підсумків та розбір спеціального об'єктового навчання (об'єктового тренування стор.18-20.

8.2 Оцінка спеціального навчання (тренування) стор.20-

21.

9. Висновки стор. 21-24.

10. Список використаних джерел стор.24.

ВСТУП

Постанова КМУ від 26 червня 2013 року №444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях» визначає механізм організації навчання населення діям у НС, його структуру, види та форми.

Навчання населення здійснюється:

- за місцем роботи – працюючого населення;
- за місцем навчання – дітей дошкільного віку, учнів та студентів;
- за місцем проживання – непрацюючого населення.

Навчання населення складається з:

- навчання безпосередньо на підприємствах, в установах та організаціях;
- навчання за межами підприємств, установ та організацій керівного складу і фахівців з питань цивільного захисту та пожежної безпеки;
- практичної підготовки під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту;
- навчання під час здобуття відповідного освітнього рівня у навчальних закладах системи освіти;
- самостійного вивчення інформації про дії в умовах надзвичайних ситуацій. Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту є формою практичної підготовки працівників, зокрема керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, що визначає в цілому готовність підприємств, установ та організацій до реалізації планів реагування на надзвичайні ситуації, локалізації і ліквідації наслідків аварій на об'єктах підвищеної небезпеки, цивільного захисту на особливий період.

1. Загальні положення про СОН (Т).

Спеціальні об'єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту є вищою формою підготовки керівного складу органів управління, сил цивільного захисту та навчання працівників підприємств, установ і організацій порядку дій у надзвичайних ситуаціях.

Одним із основних завдань завідувачів навчально-консультаційних пунктів у містах навчально-методичних центрів цивільного захисту та безпеки життєдіяльності областей є здійснення методичного супроводу практичної підготовки на підприємствах, в установах, організаціях спеціальних об'єктових навчань, тренувань з питань цивільного захисту.

До організації та проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань з цивільного захисту, порядку їх проведення є певні вимоги.

Під час організації та здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях необхідно керуватися вимогами Конституції України, Кодексу цивільного захисту України, постанов Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 р. № 444 “Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях”, від 26 червня 2013 р. № 443 “Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту”, від 2 жовтня 2013 р. № 729 “Про затвердження Порядку організації та проведення професійної підготовки, підвищення кваліфікації основних працівників професійних аварійно-рятувальних служб”, від 9 жовтня 2013 р. № 787 “Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту”, від 23 жовтня 2013 р. № 819 “Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту”, від 9 січня 2014 р. № 11 “Про затвердження Положення про єдину державну систему цивільного захисту”, від 11 березня 2015 р. № 101 “Про затвердження типових положень про функціональну і територіальну підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту”, від 8 липня 2015 р. № 469 “Про затвердження Положення про спеціалізовані служби цивільного

захисту”, від 13 жовтня 2015 р. № 824 “Про затвердження Порядку та обсягів підготовки осіб, які уклали контракти про перебування у резерві служби цивільного захисту, і строків проведення навчальних та перевірочних зборів”, 1204/25981, від 21.10.2014 № 1112 “Про затвердження Положення про організацію навчального процесу з функціонального навчання”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 5 листопада 2014 р. за № 1398/26175, від 21.10.2014 № 1113 “Про затвердження Вимог до структури та змісту програм функціонального навчання”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 5 листопада 2014 р. за № 1399/26176, від 30.12.2014 № 1417 “Про затвердження Правил пожежної безпеки в Україні”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 5 березня 2015 р. за № 252/26697, від 29.05.2014 № 523 “Про затвердження Типового положення про територіальні курси, навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності”, зареєстрованого у Міністерстві юстиції України 13 червня 2014 р. за № 624/25401, ДСТУ 5058:2008 “Безпека у надзвичайних ситуаціях. Навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях. Основні положення” та інших нормативно-правових актів.

Відповідно до частини шостої статті 91 Кодексу цивільного захисту України постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013р. №819 затверджено Порядок проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов’язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, де зазначено, що навчання осіб керівного складу та фахівців, діяльність яких пов’язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту, здійснюється шляхом проведення функціонального навчання та практичної підготовки.

Практична підготовка - це спеціальні об’єктові навчання і тренування з питань цивільного захисту, що проводяться суб’єктами господарювання відповідно до планів реагування на надзвичайні ситуації, планів локалізації і ліквідації наслідків аварій на об’єктах підвищеної небезпеки та планів

цивільного захисту на особливий період, затверджених в установленому законодавством порядку.

У статті 40 Кодексу цивільного захисту України зазначено, що навчання працюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях є обов'язковим і здійснюється в робочий час за рахунок коштів роботодавця за програмами підготовки населення діям у надзвичайних ситуаціях, а також під час проведення спеціальних об'єктових навчань і тренувань з питань цивільного захисту.

З цього приводу у листі ДСНС України від 26.04.2017 №16-6361/161 даються рекомендації щодо проведення спеціальних об'єктових навчань, тренувань, передбачених Порядком здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року № 444, Порядком підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2013 року №443, та Порядком проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів цивільного захисту, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2013 року № 819.

2. Спеціальні об'єктові навчання

Спеціальні об'єктові навчання (СОН) проводяться 1 раз на три роки – до двох діб (до 16 год.) на всіх підприємствах, установах і організаціях, де чисельність працюючого персоналу більше 50 осіб незалежно від форми власності на завершальному етапі трирічного циклу об'єктової підготовки з ЦЗ з метою визначення в цілому готовності об'єкта до реалізації планів: реагування на НС (плану дій); локалізації і ліквідації аварійних ситуацій (ПЛЛАС); цивільного захисту на особливий період.

Керівником навчання є керівник підприємства, установи, організації. На навчання залучаються члени комісії з питань НС, евакуаційної комісії (якщо вона створюється), керівний склад суб'єкта господарювання і фахівці,

діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з ЦЗ, спеціалізовані служби ЦЗ, формування ЦЗ (не менше 1/3 формувань ЦЗ), чергова (диспетчерська) служба (у разі утворення), об'єктова аварійно-рятувальна служба (у разі утворення), об'єктова добровільна пожежна дружина (команда), працюючий персонал об'єкту, який планується залучити до проведення практичних питань.

3. Спеціальні об'єктові тренування

Об'єктові тренування персоналу підприємств, установ, організацій щодо дій у надзвичайних ситуаціях незалежно від чисельності працюючих та форми власності плануються та проводяться щорічно тривалістю до 8 годин:

- на підприємствах, в установах та організаціях з чисельністю працюючих 50 і менше осіб;
- у вищих навчальних закладах (технікумах, коледжах, інститутах, університетах, академіях тощо) всіх форм власності;
- у загальноосвітніх навчальних закладах та закладах професійно-технічної освіти - під час проведення «Дня цивільного захисту»;
- у дошкільних навчальних закладах всіх форм власності – під час проведення «Тижня безпеки дитини».

Підготовка такого тренування здійснюється особисто керівником підприємства, установи, організації, навчального закладу на підставі виданого ним не пізніше ніж за півтора місяці наказу. До участі в тренуванні залучаються усі працівники навчального закладу, підприємства, установи, організації. Залучення студентів, учнів та дітей до відпрацювання навчальних питань проводиться у найбільш зручний для навчального закладу час.

Для підготовки тренування та контролю за діями тих, хто навчається, наказом керівника об'єкту призначається штаб керівництва тренуванням.

Підготовчий період тренування включає:

- проходження керівником тренування відповідного навчання в НМЦ ЦЗ та БЖД (але не пізніше ніж за 2 – 1,5 місяці до початку тренування);

- підбір з числа керівного складу та фахівців для виконання функцій посередників в ході тренування та організація їх підготовки;
- підготовка навчальних місць з відпрацювання практичних заходів;
- відпрацювання відповідних документів тренування;
- проведення комісією закладу, підприємства, установи, організації попереднього контролю знань і умінь тих, хто навчається, за програмою загальної підготовки.

План проведення об'єктового тренування вищого навчального закладу, підприємств, установ та організацій з чисельністю менше 50 осіб погоджується з місцевим (районним) органом з надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення та затверджується керівником навчального закладу, підприємства, установи, організації.

Плани проведення «Дня цивільного захисту» та «Тижня безпеки дитини» погоджуються з територіальним органом управління освітою та затверджуються керівником навчального закладу.

Об'єктові тренування з цивільного захисту у навчальних закладах проводяться без припинення навчально-виховного процесу, в ході якого практично відпрацьовуються, перевіряються та оцінюються дії персоналу у разі загрози або виникнення надзвичайних ситуацій.

По завершенню тренування його керівник проводить розбір дій учасників тренування, визначає тих, хто краще діяв в ході тренування, вказує на виявлені недоліки та порядок їх усунення, готує звіт про результати тренування, який у 10-денний термін подається до органу з питань НС та ЦЗН району (міста).

Об'єктові тренування проводяться з метою досягнення злагодженості в роботі керівного та командно-начальницького складу, формувань, робітників, службовців та об'єкта в цілому при виконанні заходів із запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру, відновлення життєдіяльності об'єкта та ведення заходів з цивільної оборони. Основна увага в ході тренувань зосереджується на опрацюванні прийомів і засобів захисту людей у надзвичайних ситуаціях. Також можуть опрацьовуватися заходи ЦО.

4. Підготовка спеціального об'єктового навчання суб'єктом господарювання.

Основою підготовки навчання (тренування), його організації та планування є вихідні дані (тема, мета, етапи, навчальні питання тренування).

Підготовка до навчання здійснюється на підставі наказу начальника ЦЗ об'єкта, які доводиться до виконавців не пізніше, ніж за півтора місяця до початку тренування. На підставі наказу розробляється календарний план підготовки тренування.

Підготовка та проведення навчання (тренування) включає підготовчий період, період проведення навчання та період підготовки звіту і усунення виявлених недоліків.

У підготовчий період розробляється відповідна документація, готується керівництво навчання, посередники, навчальна матеріальна база для проведення практичних заходів та учасники навчання.

Цей період є найбільш важливим, тому від якості проведених заходів залежить успіх проведеного навчання. Планування та проведення заходів цього періоду повинно бути як найдосконаліше.

З командирами формувань у підготовчий період проводяться інструктивні заняття та рекогносцировка місць практичного відпрацювання навчальних питань.

На навчанні (тренуванні) кожен учасник виконує обов'язки, які йому визначені згідно з планом дій органів управління і сил у НС, залежно від конкретної обстановки, за планом проведення навчання. При цьому ступень участі керівного і командно-начальницького складу неоднаковий. Керівний склад органів управління бере участь у проведенні всіх заходів з навчання. Командно-начальницький склад залучається, поруч з органами управління, для відпрацювання управлінських рішень та у складі формування бере участь у практичних заходах з навчання. Визначаючи тему і тривалість навчання, необхідно виходити з основної вимоги: глибоке і всебічне опрацювання навчальних питань з урахуванням їх матеріально- технічного забезпечення.

Підготовка до навчання проводиться безпосередньо на виробничій базі об'єкта і включає підготовчий період, періоди проведення навчань та розбір його результатів.

До загальних заходів підготовчого періоду відносяться:

- підготовка керівного складу СГ, посередницького апарату та працюючого персоналу до участі у навчанні;
- підготовка району навчання, місць практичних заходів та імітації;
- розробка документів для проведення навчання;
- оцінка готовності персоналу, який залучається на навчання, засобів імітації, системи управління та імітації.

Основним документом, що визначає порядок підготовки навчання з ЦЗ об'єкта, основні завдання, склад учасників, строки, порядок та місце його проведення, завдання виконавцям – є наказ керівника суб'єкта господарювання про підготовку та проведення спеціального об'єктового навчання, який видається та доводиться до виконавців не пізніше ніж за - 1,5 місяця до його проведення.

Безпосередня підготовка спеціального об'єктового навчання проводиться згідно календарного плану, який розробляється та доводиться до виконавців – за 1 – 1,5 місяців до проведення навчання.

Календарний план визначає основні заходи з підготовки до навчання, чергу і строки їх виконання та осіб, які відповідають за їх виконання. Він включає перелік організаційних питань, порядок розробки документів, підготовку керівництва, посередників, організацію проведення занять з особовим складом формувань і працівниками суб'єкту господарювання за встановленими навчальними програмами, підготовку району проведення навчання.

Календарний план розробляється штабом керівництва та затверджується керівником суб'єкта господарювання (керівником навчання).

План проведення спеціального об'єктового навчання з ЦЗ є основним учбово-методичним документом, який визначає порядок проведення навчання.

План розробляється штабом керівництва текстуально з додатком карт (схем), підписується фахівцем з питань ЦЗ та затверджується керівником навчання не пізніше ніж за 20 днів до початку спеціального об'єктового навчання і доводиться до заступників (помічників) керівника навчання та командно-начальницького складу формувань і посередників.

План спеціального об'єктового навчання погоджується з територіальним органом ДСНС.

Для якісного відпрацювання навчальних питань в ході навчання важливим є планування ввідних для нарощування обстановки. Для цього розробляється план нарощування обстановки, який включає почасовий графік нарощування обстановки з переліком ввідних та порядок їх вручення.

З метою розробки та уточнення елементів і деталей плану проведення навчання з урахуванням характеру місцевості, особливостей об'єкту, його виробничої діяльності, наявності відомчого житлового фонду, під'їзних шляхів, стану маршрутів та інших елементів, уточнення плану проведення навчання, визначення місць виконання практичних заходів керівником навчання проводиться рекогносцировка району проведення навчання, до якої залучаються заступники і помічники керівника навчання, командири формувань та начальники служб ЦЗ, посередники.

Для забезпечення найбільш ретельної роботи на місцевості розробляється план рекогносцировки, в якому вказуються: мета рекогносцировки, склад групи, час проведення рекогносцировки та порядок її проведення.

На підставі плану проведення навчання, даних рекогносцировки та наявності імітаційних засобів, розробляється план імітації, який включає заходи, які забезпечують створення обстановки, наближеної до умов в осередках ураження. Він розробляється помічником керівника навчання з імітації разом з відповідними службами текстуально, при необхідності до нього додаються відповідні схеми.

План імітації розробляє помічник керівника навчання з імітації та надає на затвердження керівникові навчання.

Для проведення імітації наказом визначається імітаційна команда.

На підставі плану проведення навчання заступники (помічники) керівника навчання, посередники розробляють часткові плани. Вони розробляються у вільній формі і повинні відображати порядок опрацювання навчальних питань учасниками навчання, заходи щодо всебічного забезпечення, дотримання заходів безпеки. Часткові плани розробляються текстуально або графічно і затверджуються керівником навчання.

Командири формувань розробляють і подають на затвердження плани-графіки проведення спеціальних об'єктових тренувань за підпорядкуванням. За основу розробки планів-графіків СОТ береться спеціальна тематика програми підготовки формувань, а також тактичні завдання за планом приведення формувань до готовності та обстановка, на фоні якої проводиться спеціальне об'єктове навчання.

5. Підготовка посадових осіб, формувань, робітників до спеціального об'єктового навчання

Підготовка посадових осіб, формувань ЦЗ робітників і службовців до навчання є важливішим завданням та здійснюється відповідно плану.

Завчасна та старанна підготовка навчання покликана забезпечити високу готовність керівництва і посередницького апарату, усіх учасників до якісного виконання своїх завдань та обов'язків, і в цілому підвищення готовності об'єкту до рішення завдань ЦЗ.

Основні категорії учасників навчання готуються до навчання по відповідним програмам. Важливо, щоб до початку навчання така підготовка була закінчена у повному обсязі. Підготовка керівництва і посередників проводиться на відповідних зборах, інструктивних, практичних і методичних заняттях, у ході самостійної підготовки.

Що стосується формувань, то крім занять з підготовки за програмами, безпосередньо перед навчанням з ними проводяться перевірки їх готовності на яких перевіряється укомплектованість особовим складом, засобами

індивідуального захисту, приладами і майном, засобами зв'язку згідно табельного забезпечення.

Спеціальна підготовка формувань складається з підготовки керівного складу та особового складу формувань шляхом практичних тренувань.

Підготовка до навчання повинна забезпечити чітке і єдине розуміння керівництвом суб'єкта господарювання усіх завдань, які відпрацьовуються на навчанні, створити умови для якісної розробки документів, сприяти успішному відпрацюванню учбових питань у складній обстановці, яка швидко змінюється і є повчальною, потребує творчості, ініціативи і рішучості у діях.

6. Порядок проведення спеціального об'єктового навчання

Навчання (тренування) проводиться на території підприємства, установи, навчального закладу з максимальним використанням навчально-матеріальної бази ЦЗ об'єкта, при цьому виробнича і навчальна діяльність об'єкта не припиняються, а опрацювання навчальних питань, які потребують залучення максимально можливої кількості людей (наприклад , безаварійне припинення виробництва, евакуація в безпечну зону і т.д.) проводяться в більш зручний для об'єкта час.

Особовий склад формувань ЦЗ залучається для виконання тільки тих практичних заходів, що визначені планами ЦЗ об'єкта або безпосередньо впливають із сформованої обстановки.

Якщо ті, хто навчаються, у ході тренування погано виконують визначені нормативи, а планові заходи ЦЗ не укладаються у відведений час, керівник навчання повторно відпрацьовує те або інше навчальне питання.

Приклади варіантів проведення навчань можуть бути різноманітні Наприклад, «Дії керівного складу і формувань ЦЗ при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт у ході ліквідації наслідків аварії на ХНО».

Тому план проведення навчання, необхідно скласти таким чином, щоб дії робітників в ході навчання по можливості співпадали з їх посадовими обов'язками і діями, як по часу так і по місцю.

Так оповіщення і збір, бажано сполучити по часу з початком роботи, з таким рахунком, щоб керівний склад був зібраний за 20-30 хвилин до початку роботи і час проведення щоденної наради співпадав зі збором заступників, помічників керівника навчання і посередників для доведення обстановки по ввідній і постановки завдань.

На першому етапі навчання відпрацьовуються питання пов'язані з організацією і проведенням захисту, рятувальних та інших невідкладних робіт в ході ліквідації наслідків виробничих аварій на об'єкті або на сусідньому об'єкті, та інших НС. При цьому доцільно користуватися документами плану ЦЗ (плану дій) об'єкту на мирний час.

Керівник навчання віддає розпорядження на вручення ввідної про загрозу або виникнення на об'єкті аварії з утворенням осередків ураження. Обстановка, яка створюється, повинна відповідати характеру виробництва, найбільш можливим на даному об'єкті надзвичайним ситуаціям і дозволяла б перевірити реальність плану ЦЗ об'єкту на мирний час, ефективність встановлених на об'єкті вимог безпеки та заходів зі зниження впливу від поширення вражаючого чинника на здоров'я персоналу об'єкту.

Тренування по темі: «Проведення заходів ЦЗ при планомірному переведенні об'єкта на режим роботи в умовах НС».

На цьому тренуванні рекомендується можливість перевірити реальність планів цивільного захисту, при цьому можуть опрацьовуватися такі заходи:

- із керівним складом ЦЗ – порядок переведення об'єкта на режим функціонування в умовах НС;
- з особовим складом формувань ЦЗ – тактико-спеціальне заняття по темі: «Дії формувань ЦЗ при проведенні рятувальних та інших невідкладних робіт в осередку ураження»
- із робітниками та службовцями, які не входять у формування, дії за сигналом «Увага всім».

Можуть бути і такі варіанти обстановки, коли об'єкт попадає в зони радіоактивного і хімічного ураження, зони руйнувань внаслідок аварій та катастроф на інших радіаційно, хімічно, пожежо-вибухонебезпечних об'єктах. При цьому аварії і катастрофи можуть виникнути також внаслідок стихійних лих (землетрусів, затоплень, зсувів, ураганів тощо). Усе це враховується при нарощуванні обстановки.

Якщо аварія виникла на самому об'єкті, то ввідну з обстановкою доцільно вручати відповідальним особам, які знаходяться безпосередньо на місці аварії, поблизу її виникнення (начальнику цеху, зміни тощо), щоб можна було прослідити і відпрацювати порядок проходження інформації і доповідей про аварії знизу доверху у об'єктовій ланці і до старших начальників. В інших випадках ввідну вручають від імені старших начальників, керівників сусідніх об'єктів черговому (диспетчеру), на якого покладені обов'язки по прийому даних обстановки і оповіщенню у випадках виникнення аварій, зараження або ураження об'єкту.

Керівник навчання та посередники контролюють дії чергового (диспетчера), керівника робіт і штабу з ліквідації наслідків НС, служб ЦЗ з організації оповіщення і захисту робітників та службовців, а також залученого до навчання населення, по негайному вводу в дію чергових аварійних команд та інших сил і засобів, які є на об'єкті, для локалізації аварії та ліквідації її наслідків.

Звертають увагу на своєчасність доповідей про аварію (катастрофу) старшим начальникам та іншим органам, від яких виділяються сили та засоби по планам взаємодії на випадок аварії.

По попередній домовленості керівник отримує метеорологічні дані на основі яких штаб з ліквідації НС практикується в визначенні даних про зону можливого зараження (ураження), її величини і часу підходу до об'єкту, які прогнозуються. Через групу зв'язку такі дані доводяться до командирів формувань.

Керівник навчання вводить в дію відповідний розділ плану ЦЗ об'єкту і відпрацьовує розпорядження керівному складу об'єкту, контролює проходження команд і дії тих, хто навчається, з виконання запланованих

заходів, підготовку до евакуації персоналу об'єкту (якщо це передбачено планом навчання), населення відомчого житлового сектору. Обстановка нарощується за рахунок подачі ввідних по подіям, які можуть виникнути на території об'єкту (пожежа, аварії на мережах життєзабезпечення, на обладнанні об'єкту тощо).

Після завершення першого етапу навчання доцільно провести огляд готовності формувань.

Другий етап навчання доцільно починати з подання сигналу “УВАГА ВСІМ”, яким населення і персонал об'єкту будуть оповіщені про виникнення НС (аварії на потенційно-небезпечному об'єкті, стихійному лихі тощо).

По попереднім розрахункам, при незмінних погодних умовах, зони можливого зараження визначають необхідність термінової евакуації персоналу об'єкту і населення відомчого житлового сектору.

Керівництво і посередники слідкують за тим, щоб дії чергового персоналу з доведення учбового сигналу здійснювались відповідно інструкціям, схемам оповіщення, а також установленим обмеженням на даному навчанні.

У цей період відпрацьовуються зі штабом з ліквідації НС та службами ЦЗ ряд невідкладних заходів по з'ясуванню обстановки, підвищення стійкості управління і, перш за все, з підтримки надійного зв'язку з керівними органами управління і силами ЦЗ.

Основним видом захисту людей від дії НХР при відповідних метеорологічних умовах є евакуація усього персоналу об'єкту і населення у безпечне місце (наданий для цієї мети (населений пункт) район. Керівник навчання і посередник при комісії з питань евакуаційних заходів вивчають роботу штабу з ліквідації НС, служб та комісії з питань евакуаційних заходів по уточненню розрахунків і робочих документів плану термінової евакуації і тимчасового розселення, і перш за все, списків евакуйованих, розподілу їх по видам транспорту, взаємодію з автотранспортними підприємствами з питань надання автобусів, автомобілів, по маршрутам пішої евакуації, організації усіх видів забезпечення і управління евакуаційними заходами з урахуванням

обстановки по навчанню. Визначається ступінь узгодження евакуаційних заходів між об'єктами в місті і населеним пунктом сільського району, в які передбачається розосередження робітників і службовців та евакуація їх сімей; контролюється хід підготовки транспорту до перевезення людей з зон можливого зараження.

У випадку термінової евакуації усі питання евакуації залежать від керівників ЦЗ об'єкту і входять в коло їх обов'язків.

З питань практичного здійснення евакуації може бути заслуханий голова комісії з питань евакуаційних заходів.

Після відпрацювання усіх намічених учбових питань керівник навчання подає команду на закінчення практичних дій тих, хто навчається, дає вказівки про час збору формувань у визначеному районі, про подальші дії учасників навчання, перевірки наявності техніки, приведення в порядок району навчання, заслуховує доповіді своїх заступників, помічників і посередників, начальника штабу керівництва про прибуття формувань, техніки і евакуйованих людей в місця постійної дислокації, після чого об'являє відбій навчанню.

Після виконання всіх вище вказаних заходів керівник ставить завдання заступникам, помічникам, посередникам і штабу керівництва з підготовки матеріалів розбору навчання, уточнює порядок, час і місце проведення загального і часткових розборів.

7. Оцінка дій керівного складу, штабу керівництва, формувань та працюючого персоналу який залучався на навчання.

Оцінюючи дії керівного складу формувань, штабу керівництва (з ліквідації НС) і служб слід виходити з їх уміння швидко і правильно приймати найбільш доцільні рішення, організувати та підтримувати взаємодію, своєчасно доводити завдання до підлеглих, організувати їх виконання, управляти силами ЦЗ, відпрацьовувати документи і проводити необхідні розрахунки.

При оцінці дій особового складу формувань враховуються час, витрачений на виконання практичних заходів, їх якість та відповідність установленим нормативам, ефективність застосування техніки та інструменту при виконанні

робіт, узгодженість у діях формувань та служб ЦЗ, а також їх морально-психологічна стійкість, дисципліна і порядок. Порівнюються також дії штабу з ліквідації НС, служб і формувань ЦЗ за підсумками попередніх навчань з тим, щоб найбільш правильно визначити в якій мірі та в виконанні яких заходів ЦЗ досягнуті позитивні наслідки, у чому маються ще серйозні недоліки та упущення.

8. Підведення підсумків та оцінка спеціального об'єктового навчання(об'єктового тренування) з питань ЦЗ.

8.1 Підведення підсумків та розбір спеціального об'єктового навчання (об'єктового тренування).

По завершенню навчання (тренування) його керівник проводить розбір, в ході якого дається аналіз готовності об'єкта, дій керівного складу та сил ЦЗ до реалізації планів ЦЗ та їх дії в ході навчання (тренування).

Мета розбору заключається в тому, щоб глибоко проаналізувати організацію та хід виконання заходів ЦЗ до початку навчання (тренування) та в ході його проведення, визначити ступень досягнення учбових цілей, як відпрацьовані навчальні питання і наскільки керівний та командно-начальницький склад, служби, формування і об'єкт в цілому готові до вирішення завдань в умовах надзвичайних ситуацій, детально вивчити виявлені недоліки у стані ЦЗ на об'єкті та намітити шляхи їх усунення.

Підготовка до розбору починається ще в період підготовки навчання (тренування) і продовжується в ході його проведення, з тим щоб до його закінчення увесь матеріал був підготовлений повністю.

В період підготовки навчання (тренування) керівник визначає основні питання, які необхідно розглянути під час розбору, ставить завдання своїм заступникам (помічникам), посередникам та штабу керівництва про порядок проведення збору даних і надання матеріалів для підготовки розбору.

В основу розбору покладаються висновки керівника навчання (тренування), його заступників і помічників, посередників і штабу керівництва

про дії служб та формувань ЦЗ, а також особисті спостереження керівника і його зауваження, висловлені при заслуховуванні доповідей рішень та пропозицій тих, хто навчався, зауваження заступників (помічників), посередників і штабу керівництва, надані на кожному етапі навчання (тренування). Вони повинні бути обгрунтованими та підтверджуватися необхідними теоретичними положеннями і розрахунками та фактичними діями тих, хто навчався.

При проведенні розбору керівник навчання (тренування) нагадує тему, навчальні цілі, навчальні питання, обстановку, у якій діяли ті, хто навчалися, а потім послідовно розбирає та аналізує їх дії по етапам навчання (тренування). У доповіді він викладає теоретичні положення, основні вимоги наказів, рекомендацій та інших керівних документів з найбільш важливих або нових питань, які відносяться до теми, а також розбирає найбільш повчальні дії тих, хто навчався.

В ході розбору керівник навчання (тренування) дає оцінку готовності об'єкту на період проведення навчання (тренування), організації до реалізації планів реагування на НС, локалізації і ліквідації наслідків аварій на ОПН, цивільного захисту на особливий період, в тому числі:

якості відпрацювання планувальних документів для організації діяльності суб'єкта господарювання з питань ЦЗ;

- стану утримання та підготовки до використання захисних споруд ЦЗ;
- заходів з завчасного накопичення і підтримання у готовності засобів радіаційного і хімічного захисту;
- створення матеріального резерву та майна ЦЗ;
- стану підготовки керівного складу, органів управління щодо дій у НС;
- готовності до дій за призначенням спеціалізованих служб і формувань ЦЗ;
- функціонування об'єктової (локальної) системи оповіщення та порядку доведення до персоналу об'єкта інформації про загрозу або виникнення НС;
- організації заходів щодо забезпечення пожежної та техногенної безпеки.

При аналізі організації і ходу навчання (тренування), керівник розглядає наступні питання:

- дії тих, хто навчався, після отримання завдання;
- рішення, які приймалися згідно обстановки, їх доцільність та обґрунтованість, заходи, які забезпечували їх успішне виконання;
- діяльність керівного та командно-начальницького складу, служб ЦЗ з організації дій учасників навчання і їх всебічному забезпеченню, а також по здійсненню надійного та безперервного управління ними при різних обставинах.
- практичне виконання поставлених завдань та заходів з їх забезпечення;
- ефективність застосування способів і прийомів, найбільш характерні та повчальні приклади дій формувань і окремих осіб, які навчалися;
- рішення питань підвищення стійкості роботи;
- дії органів матеріально-технічного і медичного забезпечення та підпорядкованих їм формувань з обслуговування тих, хто навчався, при підготовці до навчання і в ході його.

8.2 Оцінка навчання (тренування).

В ході навчання (тренування) оцінюються за критеріями:

- дії керівного складу ЦЗ та командно-начальницького складу формувань і служб ЦЗ;
- дії формувань та спеціалізованих служб ЦЗ;
- визначається загальна оцінка за навчання (тренування).

Керівний склад ЦЗ СГ та керівний склад формувань, штаб з ліквідації НС і служби оцінюються за:

- уміння швидко і правильно приймати найбільш доцільні рішення;
- організацію та підтримку взаємодії з іншими органами та силами ЦЗ;
- своєчасне доведення завдань до підлеглих та контроль за їх виконанням;
- якість і стан управління силами ЦЗ;
- якість, своєчасність і повнота відпрацювання документів та розрахунків.

Дії формувань ЦЗ оцінюються за:

- укомплектованість формувань особовим складом, технікою, приладами, майном;
- виконання практичних заходів, їх якість та відповідність встановленим нормативам;
- ефективність застосування техніки та інструменту при виконанні робіт;
- узгодженість у діях особового складу формувань, дисципліну і порядок.

Загальна оцінка дій за навчання визначається за:

- загальну кількість учасників (% обхвату);
- повноту залучення формувань і техніки;
- обсяг виконаних практичних робіт;
- ефективність використання формувань і техніки;
- правильність і доцільність прийнятих рішень;
- організацію і підтримку взаємодії між формуваннями та іншими силами ЦЗ;
- повноту та якість проведених заходів з підвищення стійкості об'єкту;
- дії персоналу за сигналами оповіщення;
- виконання заходів безпеки, загальну організованість і порядок.

По завершенню навчання (тренування) його керівником та виставляється загальна оцінка. Відомість підписується керівником навчання (тренування) та посередником при штабі керівництва (у разі його призначення).

За результатами проведеного навчання (тренування) керівником суб'єкта господарювання видається наказ про стан готовності до вирішення завдань ЦЗ, у разі необхідності, вносяться уточнення і зміни в документи з ЦЗ та надається Звіт про організацію навчання (тренування) до органу НС та ЦЗН району і територіального органу ДСНС України.

9. Висновки

На даний час ризик виникнення надзвичайних ситуацій на території України є високим. Зростає масштабність наслідків аварій, катастроф і стихійних лих, що ставить проблему запобігання виникненню надзвичайних ситуацій і

ліквідації їх наслідків як найбільш актуальну.

На сучасному етапі основною метою державної політики у сфері цивільного захисту є забезпечення гарантованого рівня безпеки особистості, суспільства і держави в цілому в межах науково обґрунтованих критеріїв прийнятного ризику.

Організація цивільного захисту в сучасних умовах – завдання досить складне і потребує, з одного боку, чіткої організації взаємодії всіх органів державної влади у вирішенні питань захисту від впливу надзвичайних ситуацій, відповідального ставлення керівників системи ЦЗ всіх рівнів, з іншого боку, відповідального особистого ставлення громадян до питань збереження свого життя і здоров'я.

Реалізація прогнозованого Планом дій органів управління і сил ЦЗ підприємства із запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій комплексу заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру забезпечить попередження надзвичайних ситуацій на території, зменшення витрат на ліквідацію надзвичайних ситуацій та їх наслідків при їх виникненні.

Реалізація передбачених Планом заходів, спрямованих на технічне оснащення сил реагування, дозволить оптимізувати їх чисельність та підвищити оперативність і ефективність проведення першочергових аварійно-рятувальних робіт, наслідком чого має стати зменшення втрат від надзвичайних ситуацій.

Поліпшення підготовки та інформування керівного складу та працівників щодо правильних дій при виникненні надзвичайних ситуацій дозволить зменшити витрати на компенсацію шкоди керівному складу та працівникам, які потерпіли внаслідок надзвичайних ситуацій.

Реалізація Плану дозволить використати технічний та організаційний досвід, необхідний для практичного запровадження єдиної державної системи запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру.

10. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Закон України від 02.10.12 № 5403-VI «Кодекс ЦЗ України».
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013р. №443 «Про затвердження Порядку підготовки до дій за призначенням органів управління та сил цивільного захисту».
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2013р. №444 «Про затвердження Порядку здійснення навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях».
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.10.2013р. №819 «Про затвердження Порядку проведення навчання керівного складу та фахівців, діяльність яких пов'язана з організацією і здійсненням заходів з питань цивільного захисту».
5. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.01.2014р. №11 «Про затвердження Положення про єдину державу систему цивільного захисту».
6. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2013р. № 787 «Про затвердження Порядку утворення, завдання та функції формувань цивільного захисту».
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2015р. № 18 «Про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій».
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2015р. № 101 «Про затвердження типових положень про функціональну і територіальну підсистеми єдиної державної системи цивільного захисту».
10. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2015р. № 409 «Про затвердження Типового положення про регіональну та місцеву комісію з питань техногенно-екологічної безпеки і надзвичайних ситуацій».
11. Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2015р. № 469 «Про затвердження Положення про спеціалізовані служби цивільного захисту».
12. Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2017р. № 733 «Положення про організацію оповіщення про загрозу виникнення або виникнення НС та зв'язку у сфері ЦЗ».
13. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 29.05.2014р. № 523 «Про затвердження Типового положення про територіальні курси,

навчально-методичні центри цивільного захисту та безпеки життєдіяльності».

14. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.12.2014р. №1406 «Про затвердження Положення про штаб з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації та Видів оперативно-технічної і звітної документації штабу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації».

15. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 31.01.2015р. №113 «Про затвердження Примірного положення про формування цивільного захисту».

16. Наказ Державної служби України з надзвичайних ситуацій від 06.06.2014р. № 310 «Про затвердження Програми загальної підготовки працівників підприємств, установ та організацій до дій у надзвичайних ситуаціях» (у редакції наказу ДСНС України 08.08.2014 №458).